

8. februar 2017

Innspill til Næringskomiteen om jordbruksmeldingen, med merknadsforslag

Gjennom jordbruksmeldingen utpeker regjeringen økt effektivitet og større matproduksjon som et hovedmål for jordbruket. NOF vil understreke betydningen av de andre samfunnsnyttige tjenestene jordbruket leverer. For stor vekt på kostnadseffektiv matproduksjon vil kunne få for omfattende følger for de andre samfunnstjenestene. Det er essensielt at dagens fire mål for jordbruket opprettholdes: verdiskapning, selvforsyning, landsomfattende landbruk og et bærekraftig landbruk.

Jordbruksmeldingen bør legge til rette for mest mulig bruk av lokale fôrressurser, der også mindre jordbruksareal opprettholdes og ikke går ut av drift. Dette gjøres best ved å legge til rette for små- og mellomstore gårdsbruk.

Best mulig utnyttelse av norske ressurser er avgjørende for opprettholdelse av naturmangfoldet og en bærekraftig matproduksjon i en verden med voksende befolkning. Solid vektlegging av alle de ulike samfunnsprodukter jordbrukssektoren leverer vil styrke næringsutviklingen i distriktene gjennom et større mangfold av næringsinsentiver. Gjennom målrettede tiltak for å opprettholde små- og mellomstore gårdsbruk over hele landet ivaretar vi økosystemtjenester, naturmangfoldet, kulturbærende element, opplevelser, turisme og naturvennlig matproduksjon etterspurt hos stadig mer kvalitetsbevisste forbrukere.

Jordbruksmeldingen og det grønne skiftet

Regjeringen skriver i meldingen at satsingen på utviklingen av jordbrukssektoren handler om grønn konkurransekraft som stiller krav til både økt lønnsomhet og redusert miljøpåvirkning. Vi er enig i disse premissene. Konkusjonen følger opp Meld. St. 14 (2015-2016) Natur for livet. Her skrives det: «Med det grønne skiftet skal vi legge til rette for produksjon og forbruk med langt mindre negative konsekvenser for klima og miljø enn i dag».

I klartekst må dette medføre en endring i jordbrukspolitikken, slik at økosystemtjenester og naturmangfold ivaretas på en bedre måte enn i dag, og dermed leverer flere og bedre samfunnstjenester. Dette kommer ikke tydelig frem i meldingen, og legger ikke føringer på prioriteringene av målene for sektoren.

Økosystemtjenestene og naturmangfoldet tilknyttet de utnyttede arealene har utviklingen vært negativ. 24 % av de truede artene på Norsk rødliste for arter i 2015 knyttet til

kulturlandskap og åpent lavland, blant disse finner vi flere fuglearter som tidligere var langt mer tallrike.

Jordbruket har ansvar for å inkludere miljøhensyn i sin sektor. I 2009 kom også naturmangfoldloven, en sektorovergripende lov som skal ivareta levedyktige bestander av arter og genetisk variasjon over hele landet. Gjennom jordbruksmeldingen viser regjeringen også til FNs konvensjon for biologisk mangfold forpliktet Aichi-mål, som er globale mål for å stoppe tapet av naturmangfold innen 2020, og at jordbruket må bidra til at målene nås.

Under foreslår vi merknader til meldingen som vi mener vil styrke jordbruksmeldingen gjennom Stortingets behandling.

Merknadsforslag

Kapittel 8.1 Økt produksjon

Komiteen viser til at FNs organisasjon for mat og landbruk, FAO, anslår at matproduksjonen må øke med rundt 60 pst. innen 2050 for å møte etterspørselsveksten globalt. FNs klimapanel viser til at reduserte avlinger som følge av klimaendringer allerede er et faktum.

Komiteen viser til at et differensiert og spredt jordbruk over hele landet er grunnlaget for å utnytte naturressursene i Norge.

Komiteen viser til at tiltak som økt slått og beitebruk har stor effekt for å opprettholde elementer i kulturlandskapet som er viktig for naturmangfoldet.

Komiteen viser til at mange truede arter er avhengig av ekstensiv drift av jordbruksarealet, og det vil derfor være et viktig samfunnsoppdrag å legge for at slike areal holdes i hevd.

Komiteen viser til at små og mellomstore gårdsbruk i større grad enn store gårdsbruk kan utnytte norske ressurser til matproduksjon, som mindre areal med slåtteeenger og naturbeitemarker.

Komiteen viser til at ved behandlingen av de siste årenes jordbruksoppgjør har Stortinget lagt vekt på at økt produksjon, så langt som mulig, skal skje med grunnlag i norske ressurser.

Forslag til vedtak:

Stortinget ber regjeringen redusere kraftfôrbruken og gjøre det mer lønnsomt å slippe dyr på beite, gjennom å øke kraftfôrprisen.

Stortinget ber regjeringen om at selvforsyningsgraden korrigert for import av fôr skal være et resultatmål for økt matproduksjon med grunnlag i norske ressurser.

Stortinget ber regjeringen ikke endre målene for jordbrukspolitikken, men opprettholde den firedelte målsetninga om matsikkerhet, landbruk over hele landet, økt verdiskaping og bærekraftig landbruk.

Stortinget ber regjeringen øke differensieringa i tilskuddet til husdyr, ved å gi mer til de første og mindre til påfølgende dyr, for å oppmuntre til flere små og mellomstore bruk i hele landet.

Kap 12 Miljø og klima

Komiteen viser til at bærekraftig jordbruk er ett av de fire hovedmålene i norsk jordbrukspolitikk, hvor ivaretagelse av miljøhensyn i arealbruk og ressursutnyttelse er forutsetningen for produksjon av norske jordbruksprodukter.

Komiteen viser til at jordbrukssektoren har et selvstendig ansvar for å implementere miljøhensyn i sektoren.

Kap 12.1 Miljø

Komiteen viser til Aichi-mål 7, som sier at innen 2020 skal arealer som benyttes til jordbruk, akvakultur og skogbruk, være forvaltet bærekraftig for å sikre bevaring av biologisk mangfold.

Komiteen merker seg at data fra overvåkningsprogrammet 3Q viser at jordbruksarealet er i tilbakegang og at gjengroing av ekstensive grasmark og beitearealer er en følge av strukturendringer i norsk landbruk.

Komiteen viser til at hensynet til økosystemtjenester og naturmangfold ikke må svekkes gjennom styrket konkurransekraft i jordbruket, og at det kan kompenseres ved økte tilskudd til andre samfunnstjenester enn matproduksjon.

Komiteen viser til at det ved hjelp av Spesielle miljøtiltak i landbruket (SMIL) har blitt etablert rundt 1000 fangdammer i Norge, dammer som ved riktig utforming og størrelse kan spille en større rolle for truede fuglearter i kulturlandskapet.

Komiteen viser til at biologisk mangfold er særlig knyttet til restbiotoper som for eksempel åkerholmer, randsoner, veikanter, bekker og dammer i det intensivt drevne jordbrukslandskapet.

Komiteen viser til at bevaringsrettede virkemidler for flere truede fuglearter innbefatter tiltak som utsatt slått, utsatt eller mindre gjødsling, bevaring av kantsoner, heving av grunnvannsnivå, mosaikk-jordbruk og endret slåttemønster.

Komiteen viser til at Stortinget i behandlingen av Meld. St. 14 (2015-2016) Natur for livet ønsker å hindre tap av arter gjennom å videreføre bruk av virkemidler direkte rettet mot individer av arter, som regulering av høsting, artsfredning, prioritering, kvalitetsnorm, og arealbaserte virkemidler som har til formål å ta vare på artens økologiske

funksjonsområder (herunder leveområdet).

Komiteen viser til at mange fuglearter og annet naturmangfold vil kunne profitere på felles tiltak. Arbeidet med en felles handlingsplan for sjøfugler er i gang, og det vil være naturlig å overføre denne system-tankegangen også til andre fokusområder, inkludert fugler i jordbrukslandskapet.

Forslag til vedtak:

Stortinget ber regjeringen ikke forenkle ordninga Regionalt miljøprogram (RMP).

Stortinget ber regjeringen opprettholde, styrke og ytterligere målrettede tilskuddene til kulturlandskap innenfor SMIL og RMP.

Stortinget ber regjeringen om en kritisk gjennomgang av veilederen for utforming av fangdammer og, sikre en ordning med differensiert tilskudd for fangdammer etter nytten for truede arter i kulturlandskapet.

Stortinget ber regjeringen om å aktivt bruke arealbaserte virkemidler gjennom RMP, med vekt på jordbrukslandskap med mange truede arter, deriblant hotspots for truede fuglearter som vipe, storspove, åkerrikse osv.

Stortinget ber regjeringen sette av midler til en handlingsplan for truede fugler i jordbrukslandskapet.

Kap 12.1.5 Jordbrukets kulturlandskap og jordbrukets kulturarv

Komiteen viser til at regjeringen mener at det er sentralt å finne løsninger som kan bidra både til å beholde et åpent og levende jordbrukslandskap generelt, og til å ivareta de spesielt verdifulle områdene og elementene i kulturlandskapet, og at en nøkkelfaktor er å stimulere til fortsatt jordbruksdrift i hele landet.

Komiteen viser til at jordbrukets kulturlandskap og den artsrikdommen den inneholder er sentralt i bøndernes fellesgodeproduksjon for samfunnet.

Komiteen viser til at kulturlandskap og åpent lavland er viktige økosystemer som leverer tjenester som matproduksjon, produksjon av dyrefôr, pollinering og naturmangfold.

Komiteen viser til at Norges kulturlandskap er av vesentlig viktighet for det norske naturmangfoldet, og at 565 arter som er oppført som trua på Norsk rødliste 2015 har kulturlandskapet som sitt hovedhabitat.

Komiteen viser til at ordninga med utvalgte kulturlandskap er en særs vellykket ordning for å følge opp nasjonale mål om å ivareta kulturlandskapet.

Komiteen viser til at Stortinget i behandlingen av Meld. St. 14 (2015-2016) Natur for livet ba regjeringen om å videreutvikle dagens ordning, med sikte på å øke antallet områder frem mot 2020.

Forslag til vedtak:

Stortinget ber regjeringen øke støtten til Utvalgte kulturlandskap med mål om 100 utvalgte områder innen 2025.

Mer om fugler i kulturlandskapet

Det er godt dokumentert at bestandene av en rekke fuglearter tilknyttet kultur- og jordbrukslandskapet har gått kraftig tilbake, og at intensivert jordbruksdrift regnes som en viktig årsak til dette. Arter som åkerrikse, svarthalespove, vipe, storspove, sanglerke, stær og gulspurv er tilknyttet kulturlandskapet, og står på den norske rødlista for 2015. Utviklingen i Norge er ikke unik, men en del av en utviklingstrend i jordbrukssektoren i hele den vestlige verden. Birdlife International skriver at jordbrukets matproduksjon har ført til massiv tilbakegang av naturmangfold i EU. Fugler i kulturlandskapet er den mest truede gruppen av fugler i Europa, og har hatt en nedgang på over 50 % de siste 30 årene. En undersøkelse fra 2014 med sammenstilling av data fra 25 nasjoner viser dette. Fugler er viktige indikatorer på miljøtilstand, og nedgang i bestandene tyder på nedgang i produksjonen av miljøgoder generelt.

Om Norsk Ornitologisk Forening (NOF)

Norsk Ornitologisk Forening (NOF) ble stiftet i 1957, og er en frivillig naturvernorganisasjon med hovedvekt på fugler og fuglevern. Vi har i underkant av 10. 000 medlemmer, og er Birdlife Internationals partnerorganisasjon i Norge.